

การกลายเป็นเมืองในพื้นที่ชนบท: ศึกษาเงื่อนไขภายใน
ที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้าง
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Urbanization in Rural Areas: Study the Internal
Conditions that Cause the Urbanization of
Surrounding Communities, Roi Et Rajabhat University

ชนาใจ หมิ่นไธสง¹

นภัสภรณ์ ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม²

วรฉัตร วรวิรรณ³

จิราพร บาริศรี⁴

เสกสรรค์ สนวา⁵

ธรรมรัตน์ สิ้นธุเดช⁶

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกลายเป็นเมืองในพื้นที่ชนบท ศึกษาเงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

²อาจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

⁶ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารของมหาวิทยาลัย อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จำนวน 12 คน เก็บข้อมูลระหว่าง เดือนพฤศจิกายน 2559 - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

จากการศึกษา พบว่า เงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 1) การก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด 2) ชุมชนเข้มแข็ง 3) ศิษย์เก่า 4) การกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 5) กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่ 6) กลุ่มผู้ย้ายถิ่น 7) แนวคิดของคนในพื้นที่

คำสำคัญ: การกลายเป็นเมือง, จังหวัดร้อยเอ็ด, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The objective of this article is to study Urbanization in rural areas: Study the internal conditions that cause the urbanization of surrounding communities, Roi Et Rajabhat University. This is qualitative research; data collection was conducted by in-depth interviews with 12 selected people, during November 2016 to February 2017.

The research found that the internal conditions that cause the urbanization of surrounding communities, Roi Et Rajabhat University, included 1) the establishment of Roi Et Rajabhat University 2) strong communities 3) alumni 4) decentralization of local administrative organizations 5) internal capital groups and external capital groups 6) migrant groups 7) concepts of local people

Keywords: Urbanization, Roi Et Province, Strengthening Community

บทนำ

ประเทศไทยได้เริ่มมีการพัฒนาประเทศในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 1960 มีการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ผ่านแผนพัฒนาประเทศฉบับแรกในปี พ.ศ. 2504 โดยได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยในแต่ละภูมิภาคขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นในส่วนภูมิภาคเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2507 และมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อตั้ง ในปี พ.ศ. 2509 เป็นต้น ปัจจุบันประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยกระจายตัวใน 60 จังหวัด รวม 122 แห่ง แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 16 แห่ง มหาวิทยาลัยของรัฐ 65 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชนอีก 41 แห่ง (วิद्या ปิดตังนาโพธิ์, 2555) สำหรับกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏนับเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีประวัติที่ยาวนาน โดย ปี พ.ศ. 2503 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศยกฐานะ จากโรงเรียนฝึกหัดครู เป็น "วิทยาลัยครู" โดยในปี พ.ศ. 2513 ประเทศไทยได้นำทฤษฎีการพัฒนาเมืองศูนย์กลางระดับรองเข้ามาใช้เป็นนโยบายการพัฒนาประเทศ จุดประสงค์เพื่อสร้างความเจริญในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยและเน้นการกระจายรายได้ มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมแก่เมืองหลักในภูมิภาคได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครราชสีมา อำเภอดอนใหญ่ จังหวัดสงขลาและจังหวัดชลบุรี ให้เป็นศูนย์กลางของการสร้างรายได้สร้างระบบเศรษฐกิจ การบริการ มีการพัฒนาพื้นที่ชนบทโดยรอบมากขึ้น (Kritsada Phatchaney, Thanapauge Chamaratana, 2016)

ปลายทศวรรษที่ 1980 สงครามเย็นล่มสลายนำมาซึ่งกรอบความร่วมมือในรูปแบบของภูมิภาคนิยมที่เน้นบูรณาการในด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก (ประภัสสร เทพชาตรี, 2555) ทำให้ประเทศไทยมุ่งเน้นความสำคัญมาที่การค้าการลงทุนระหว่างประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้นและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เริ่มมีความสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มศักยภาพของคนและเสริมสร้างเศรษฐกิจให้เติบโต

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2008) ดังนั้น เพื่อเป็นการตอบสนองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทั่วถึง โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาค จึงทำให้นายกรัฐมนตรีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และคณะรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้ลงมติเห็นชอบ โครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏและสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด ก็เป็นหนึ่งในห้าแห่งที่จัดตั้งขึ้น ในปีงบประมาณ พ.ศ.2540 (JDC International, 2540)

การจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ได้จัดตั้งโครงการบนพื้นที่ที่อาณาเขตติดต่อกับชุมชนเกาะแก้วประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน และชุมชนท่าม่วง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน โดยทั้งสองชุมชนเป็นชุมชนดั้งเดิมและเดิมเป็นชุมชนชนบทขนาดเล็ก (JDC International, 2540) ดังนั้น เมื่อมีมหาวิทยาลัยเข้ามาก่อตั้งในพื้นที่ของชุมชนทั้งสองแห่ง ทำให้ชุมชนรอบข้างเข้าสู่ภาวะการณกลายเป็นเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เดิมเทศบาลตำบลเกาะแก้ว และเทศบาลตำบลท่าม่วง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีความเป็นชนบทสูง เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดเข้ามาตั้งในพื้นที่ ทำให้พื้นที่แถบนี้ซึ่งเป็นพื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยได้รับความเจริญและเข้าสู่ความเป็นเมือง ความเป็นเมือง หมายถึง การที่มีผู้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ได้ส่งผลต่อการเติบโตที่รวดเร็วทำให้เกิดผลกระทบในทุกๆ ด้าน รวมทั้ง พื้นที่ชานเมืองได้กลายมาเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่ง ผลกระทบของความเป็นเมืองได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่โดยรอบทั้งพื้นที่กึ่งเมืองและพื้นที่ชานเมืองชนบท ทำให้เศรษฐกิจและสังคมชนบทและเมืองมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก (Thongyoo, Sosamphanh, Phongsirir, Chamaratna, 2013) ทั้งนี้ ความเป็นเมืองคือการเปลี่ยนรูปการผลิต การบริโภค วิถีชีวิตและค่านิยม ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนวิถีชีวิตด้านการผลิตและการบริการ และความเชื่อ ค่านิยม และโครงสร้างทางสังคมว่าเป็นอย่างไร (The Asian Cities Climate Change Resilience Network (ACCCRN), 2016)

ดังนั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า เงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ขอบเขตการศึกษา เพื่อศึกษาเงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประกอบด้วย เทศบาลตำบลเกาะแก้ว เทศบาลตำบลท่าม่วง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารของมหาวิทยาลัย อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จำนวน 12 คน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2559 - กุมภาพันธ์ 2560

ผลการวิจัย

พัฒนาการบริบทชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

1. พื้นที่เดิมชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ตำบลท่าม่วงและตำบลเกาะแก้ว (ปัจจุบัน ทั้งสองตำบลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล) พื้นที่โดยทั่วไปเป็นทุ่งนาและที่โล่งเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรจะทำนาปีละ 2 ครั้ง โดยขึ้นกับปริมาณฝนตามธรรมชาติ ทั้งสองตำบล เดิมเป็นตำบลขนาดเล็ก โดยชุมชนเกาะแก้ว ตั้งถิ่นฐานทอดยาวบริเวณสองฝั่งทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2044 (ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 26-27 ช่วงร้อยเอ็ด-โพนทอง) (รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ การจัดทำผังแม่บททางกายภาพ โครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด, 2540) ประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน 2,535 ครัวเรือน ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 9,370 คน (เทศบาลตำบลเกาะแก้ว, 2559)

สำหรับตำบลท่าม่วงเป็นตำบลหนึ่งใน 18 ตำบล ของอำเภอเสลภูมิ จังหวัด ร้อยเอ็ด ห่างจากที่ว่าการอำเภอเสลภูมิทางทิศเหนือประมาณ 16 กิโลเมตร มีพื้นที่ ทั้งหมด ตำบลท่าม่วงมีพื้นที่ประมาณ 30.633 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,146 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น ดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลเกาะแก้ว และตำบล หนองหลวง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลนาเมือง และอำเภอธวัชบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับ ตำบลหนองหลวง ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลเกาะแก้ว ประชากรทั้งสิ้น 4,673 คน ชาย 2,416 คนหญิง 2,257 คน จำนวนครัวเรือน 1,103 หลัง (เทศบาลตำบลท่าม่วง, 2560)

ภาพที่ 1 บริเวณทางเข้าโครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด (อภิสิทธิ์ สุทธิประภา, 2560)

“...ก่อนหน้าที่จะเป็นราชรัฐเมื่อปี 2540 มีชีวิตแบบเรียบง่าย เกษตรกรอยู่กินแบบครอบครัวการบริหารจัดการก็ยังไม่มาก คร่าวๆ ของจำนวนประชากรของตำบลเกาะแก้วก่อนปี 2540 ประมาณหมื่นกว่าคน ปัจจุบันประมาณ 3 หมื่นกว่าคน...” (รองปลัดเทศบาลตำบล องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560, สัมภาษณ์)

สำหรับชุมชนท่าม่วง ระยะเริ่มแรกลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะกระจุกตัวตามบริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำชี จัดว่าเป็นชุมชนดั้งเดิม ในช่วงแรกของการก่อตั้งประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน 844 ครัวเรือน จำนวนประชากร 4,500 คน

“...พูดถึงชุมชนดั้งเดิมของทั้งท่าม่วงและเกาะแก้วซึ่งแต่ก่อนเป็นชุมชนเดียวกัน ถ้าเป็นท่าม่วงก็จะเป็น “สุทธิประภา” มาจาก พ่อสุด แม่คำแดง แก้วประภา เมื่อ 400 ปีมาแล้วมาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลท่าม่วง ความเป็นอยู่ของตำบลนี้ คือ เป็นที่อยู่ที่รองรับจากฤดูน้ำหลากเวลาน้ำขึ้นเยอะๆ ชาวบ้านจากโคกกุง ดอนกอก ท่าม่วง จะขึ้นมาอาศัยอยู่ที่นี่ เอาสัตว์เลี้ยงมาไว้...” (อดีตกำนันตำบลท่าม่วง, 2560, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 2 การทำงานของกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในยุคบุกเบิกสถาบัน (อภิชาติ สุทธิประภา, 2560)

บริบทชุมชน ชุมชนเกาะแก้วที่อยู่ด้านหน้าที่ติดกับถนนใหญ่ ก่อนปี พ.ศ. 2540 ชาวบ้านส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพเสริมนอกฤดูกาลนั้นก็คือการค้าขายสินค้าเงินผ่อน ส่วนชุมชนท่าม่วงส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่จะเป็นการทำนาเพื่อยังชีพ ไม่มีเพียงพอที่จะส่งขาย (อดีตผู้อำนวยการปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าของตลาดสด, 2560, สัมภาษณ์)

พื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเป็นเพียงตำบลเล็กๆ และได้เริ่มเข้าสู่สภาวะการกลายเป็นเมืองในช่วงปีพ.ศ. 2545 และได้พัฒนาการความเจริญที่รวดเร็วในช่วงปี พ.ศ. 2553 ทั้งนี้เป็นการเติบโตที่สอดคล้องกับการเติบโตของมหาวิทยาลัย

2. อาชีพ

ก่อนปี พ.ศ. 2540 ชุมชนเกาะแก้วที่อยู่ติดกับถนนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับอาชีพขายสินค้าเงินผ่อน โดยการขายของเงินผ่อนจะเริ่มทำเป็นเครือข่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นอาชีพที่สามารถสร้างความมั่งคั่งได้ ทำให้คนเหล่านี้กลายเป็นผู้ครอบครองที่ดิน และเป็นเจ้าของกิจการหอพักหรือเป็นเจ้าของตลาดสดในพื้นที่ตำบลเกาะแก้วในที่สุด อาชีพขายสินค้าเงินผ่อนเริ่มขบเซาเพราะราคาน้ำมันที่แพงขึ้น (สัมภาษณ์เจ้าของหอพักเอกชน, 2560, สัมภาษณ์) และส่วนใหญ่เลิกเพราะมีการขายสินค้าตัดราคา (พระครูสัญญาบัตรวัดราชวรวิหารชั้นเอก, 2560, สัมภาษณ์) ประชาชนบางส่วนที่อยู่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ส่วนหนึ่งยังคงไปขายแรงงานนอกพื้นที่ และบางส่วนยังคงมีอาชีพทำนา (พนักงานขายในร้านค้าของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560, สัมภาษณ์) ในขณะที่บางคนยังทำอาชีพทำนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ชีวิตไม่ลำบาก เพราะสภาพความเป็นอยู่ในขณะนั้นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติ เพื่อนบ้านเป็นเหมือนเครือญาติ สามารถแบ่งปันอาหารการกินและแลกเปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลา (พนักงานดูแลความสะอาดของมหาวิทยาลัย, 2560, สัมภาษณ์)

3. สังคมและประเพณีวัฒนธรรม

ชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด นับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งจำนวน “วัด” ที่มีรายรอบเป็นจำนวนมาก และแต่ละวัดก็มี “พระหรือเจ้าอาวาส” ที่ประชาชนให้ความเลื่อมใสและให้ความศรัทธา โดยเจ้าอาวาสประจำวัดแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ในชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ได้บวชเรียนมาหลายสิบพรรษา เป็นที่เลื่อมใสและศรัทธาของประชาชนรอบข้างและประชาชนที่อยู่ห่างออกไป เพราะเป็นพระนักพัฒนาสามารถดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นอย่างดี รวมทั้งสนับสนุนให้พระในการดูแลได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทถึงสองรูป และได้พยายามเป็นอย่างมากที่จะให้พระที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโทได้จำวัดนี้ต่อไป เพราะพระทั้งสองรูปมีความสามารถ

ทางด้านคอมพิวเตอร์ สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อทำการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดได้เป็นอย่างดี

“...ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 หลวงพ่อเสียดเสียมากขึ้น เพราะคนมาช่วยวัดน้อยลง หลวงพ่อ ส่งเสียให้พระในวัดเรียนต่อในระดับบัณฑิตศึกษา 5 รูป แบ่งเป็น ปริญญาโท 2 รูป ระดับปริญญาตรี 3 รูป โดยมีรถรับส่งให้ไปเรียนในเมือง ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณ์ พระรูปก่อน จระดับปริญญาโท ก็ขอสึก อยากมีครอบครัวไม่อยากแก่ในวัด ขอสึก...ไม่เคยมีสัญญา แต่ในใจ อยากให้พระที่มีการศึกษาอยู่ในผ้ากาสาวพัสตร์ ต่อไป อยากให้ช่วยเหลือวัด เพราะพระเหล่านี้มีการศึกษา สามารถช่วยเหลือวัดได้บ้าง ทางในด้านกิจของสงฆ์ และทางสังคม โดยเฉพาะ สามารถใช้คอมพิวเตอร์และโซเชียลมีเดียได้...” (พระครูสัญญาบัตรวัดราษฎร์ชั้นเอก, 2560, สัมภาษณ์)

เจ้าอาวาสท่านนี้ได้พยายามดึงเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางวัดมากขึ้น ยอมรับฟังเสียงของเยาวชนในพื้นที่ที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยมีลูกศิษย์วัดที่กำลังศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นผู้ประสานระหว่างวัดกับเยาวชนในพื้นที่ และเยาวชนในมหาวิทยาลัย เช่น การจัดกิจกรรมของวัดโดยใช้ความคิดเห็นและกระแสของเยาวชนเป็นที่ตั้ง ในบางครั้งเป็นกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้วัดสามารถบริหารจัดการเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องเสียงมอบให้กับโรงเรียนรอบข้างได้เป็นอย่างมาก แต่การจัดกิจกรรมรูปแบบนี้ ไม่อาจเกิดขึ้นได้บ่อยนักเพราะมีการทะเลาะวิวาทระหว่างวัยรุ่นในพื้นที่และต่างพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสได้สนับสนุนด้านกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนอยู่เสมอ เช่น การสนับสนุน หรืออำนวยความสะดวก เรื่องรถรับส่งให้เด็กนักเรียนในพื้นที่ได้เดินทางไปแข่งขันกีฬา เป็นต้น และดูแลเยาวชนร่วมกับชุมชน

“...สมัยก่อน พาเด็กไปแข่งฟุตบอลเอง ดูแลเยาวชนร่วมกับชุมชน หลวงพ่อ นำเงินไปซื้อเครื่องเสียงเพื่อไปบริจาคตามโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด โรงเรียนรอบข้าง สมัยก่อน มหาวิทยาลัยก่อตั้งใหม่ ก็มีม็อบของต่างๆ ที่วัด เช่น ถ้วย ชาม เลื้อ เป็นต้น การให้เครื่องเสียงในบางโรงเรียนเครื่องละแสนก็เคยมอ...” (พระครูสัญญาบัตรวัดราชบุรุษชั้นเอก, 2560, สัมภาษณ์)

“...แต่ก่อนมีแต่พระแก้ว ไม่ได้เรียน ไม่มีวิธีการใหม่ๆ ไม่มีอะไรอบรม พระทุกวันนี่เรียนทางโลก ทางธรรม วัดก็เอาเด็กไปสอนทุกวันอาทิตย์ ปีพ.ศ. 2540 เด็กเริ่มตีกัน สมัยก่อนไม่มีตีกัน ลูก...เป็นแกนนำ ตอนนีโตแล้ว ไม่มีตีกัน เริ่มตีขึ้น ปีพ.ศ. 2557-2558 ไม่มีแล้ว ยกเว้นเวลาฝึกงาน อาจตีกันนอกแนวป้องกันของตำรวจ 2540 เด็กอาจตีกัน แม้ว่าจะเป็นบ้านข้างกัน เกี่ยวกับเหล้า 2557-2558 คนเหล่านี้โตขึ้น เอาลูกเอาเมีย มีการศึกษามากขึ้น บางคนก็โตขึ้น เลิกเรียนหนังสือ เวลาว่างจัดงานแล้วมีวัยรุ่นมาตีกัน หลวงพ่อน้อยใจเยาวชนตีกัน ทำให้ไม่อยากจัดงานต่างๆ อย่งไรก็ดี ชาวบ้านมีความผูกพันและให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ในอดีต วัดยังคงเป็นศูนย์รวมของยาสมุนไพร และถือเป็นสถานที่ไกลเกลี่ยความขัดแย้งในชุมชน...” (พระครูสัญญาบัตรวัดราชบุรุษชั้นเอก, 2560, สัมภาษณ์)

เงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

1. การก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

หลังจากที่โครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ดประสบความสำเร็จ และต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดแล้วนั้น ในเริ่มแรก นักศึกษายังมีไม่มาก บุคลากรก็น้อย งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลก็ถือว่าน้อยมาก งบประมาณ

การจ้างบุคลากรสายสอน ส่วนหนึ่งมาจากงบประมาณ โครงการเงินกู้มีयाาว่าแพลน ซึ่งให้เงินสนับสนุนในการว่าจ้างบุคลากรทั้งสายสอนและสายสนับสนุนจำนวน 6 คน เป็นระยะเวลา 1 ปี (อาจารย์จากคณะบริหารธุรกิจและการบัญชี กลุ่มอาจารย์ชุดแรกที่เข้ามาปฏิบัติราชการ, 2560, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 3 อาคารเรียนชั่วคราวในยุคการก่อตั้งสถาบัน (อภิชาติ สุทธิประภา, 2560)

ชาวบ้านในพื้นที่มาช่วยเป็นแรงงานในการก่อสร้าง (เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของมหาวิทยาลัย, 2560, สัมภาษณ์) ซึ่งต่อมาชาวบ้านหลายคนก็ได้เข้ามาเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย โดยทำงานในหลายภาคส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิการศึกษาและความชำนาญการของตนเอง เช่น เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ เป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นนักการภารโรง เป็นต้น

ภาพที่ 4 การก่อสร้างสถาบันในยุคแรก (อภิชาติ สุทธิประภา, 2560)

ในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลให้งบประมาณมาขึ้นต้นจำนวน 3 ล้านบาท เพื่อจัดทำ Master Plan โดยจ้างผู้เชี่ยวชาญมาทำการสำรวจว่า ดิน หิน พื้นที่เป็นอย่างไร จะสร้างอะไรได้บ้าง

“...คณะไหนอยู่ตรงไหน สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ รวมจังหวัดร้อยเอ็ด จ้าง 1 ล้านบาท ให้ออกมาเป็นเล่ม...” (ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560, สัมภาษณ์)

“...ตึกแรก คือตึกอธิการบดีเก่า ราชภูมิ เฟลส เงิน 3 ล้านเอามาทำถนน ถนนบางส่วน รพช. มาทำให้เรา คอนกรีตหน้าป้าย รพช. ทำทางเข้าให้งบประมาณที่ได้มา ปี 41 ได้ 3 ล้านบาท ปี 42 ได้ 3 ล้านบาท...” (ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5 อาคารราชภูมิเพลส อดีตสำนักงานอธิการบดี (อภิชิต สุทธิประภา, 2560)

“โครงการเริ่มจัดตั้งในปี พ.ศ. 2542 เป็นสาขาของบุรีรัมย์ มีนักศึกษาเริ่มต้นที่ 100 คน ถนนเข้ามหาวิทยาลัยเริ่มแรก เป็นบ่อพื้นดินโคลนที่แฉะ มีน้ำท่วมขัง (ใช้โคลนตดขา) ได้อาคารหอสมุดเดิม อาคารชั่วคราว งบประมาณได้มาก่อนข้างจำกัด ” (ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560, สัมภาษณ์)

ช่วงปี พ.ศ. 2542 ได้เปิดรับนักศึกษาเข้ามาศึกษาต่อเป็นรุ่นแรก ในระยะนั้น นักศึกษายังไม่มีหอพักอยู่ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องทำการประสานกับผู้นำชุมชน และต้องขับมอเตอร์ไซค์เข้าไปในแต่ละหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนเพื่อให้นักศึกษามาอยู่ด้วย (อาจารย์รุ่นแรกของการก่อตั้งโครงการ สัมมนากลุ่มย่อย, 2560, สัมภาษณ์) นักศึกษารุ่นแรกที่เข้ามาศึกษาต่อที่นี้ต้องเข้าไปอยู่กับชาวบ้าน แม้กระทั่งล่องเลยมานปี พ.ศ. 2545 นักศึกษาส่วนหนึ่งก็ยังอยู่กับชาวบ้าน ซึ่งการอยู่ในลักษณะเช่นนี้ มักเข้าไปอยู่ในลักษณะเครือญาติ อาจจ่ายค่าเช่าไม่แพง ต้องช่วยเลี้ยงลูก ทำงาน

บ้านบ้าง อยู่ในลักษณะ “Home Stay” สายสัมพันธ์ของนักศึกษาในกลุ่มนี้ มีความผูกพันกับชาวบ้านในพื้นที่ เพราะบางคนก็เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย บุคคลเหล่านี้ได้กลายเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน และชาวบ้านในพื้นที่ก็คิดว่านักศึกษาเหมือนลูกหลานที่ต้องดูแล ให้ความเอาใจใส่ สิ่งเหล่านี้คือสายสัมพันธ์ในยุคกระหว่ง นักศึกษากับชุมชน

“...สนิทกับชุมชน ทำอาชีพเสริมคือเป็นผู้นำในการเดินแอร์บิคประจำหมู่บ้าน ต้องการหารายได้พิเศษด้วย ช่วงที่เป็นนักศึกษาที่นี่ สมาชิกอบต. ได้ประสานให้ไปพักอาศัยกับชาวบ้าน อยู่ในบ้านหรือเข้าพักหลังบ้าน เหมือนโฮมสเตย์ ดูแลเด็ก เลี้ยงเด็กอยู่บ้าน กินกับเขา เลี้ยงลูกให้เขา...การจ่ายที่พักในลักษณะเช่นนี้ จ่ายประมาณเดือนละ 500 บาท ชาวบ้านที่ไปอยู่ด้วย ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา” (เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยสายสนับสนุน ฝ่ายวิชาการ, 2560, สัมภาษณ์)

บริบทรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ในช่วงของการก่อตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2552 ความเจริญที่เข้ามาหรือภาวการณ์กลายเป็นเมือง ไม่ได้มีลักษณะก้าวกระโดด หากแต่ความเจริญเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นไปค่อยไป โดยขึ้นอยู่กับจำนวนนักศึกษา และงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลผ่านการดำเนินงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ภาพที่ 7 ภาพมุมสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด (ประจิด ประเสริฐสังข์, 2560)

ทั้งนี้ กลุ่มของผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดที่มีส่วนในก่อตั้งมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ มีบทบาทในการจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมและให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่รัฐบาลส่วนกลางกำหนด พื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยในช่วง 10 ปีแรกของการก่อตั้ง ความเจริญก็ยังไม่ปรากฏขึ้นมากนัก แต่ในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) เป็นต้นมา รัฐบาลได้ทำการสนับสนุนงบประมาณเป็นจำนวนมาก และเพิ่มอัตราค่าจ้างทำให้สามารถจ้างบุคลากรได้มากขึ้น มีงบประมาณที่จะส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก เมื่อสำเร็จการศึกษากลับมาทำให้สามารถเปิดรับนักศึกษาได้หลากหลายสาขามากขึ้น (ผู้บริหารระดับสูงมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560, สัมภาษณ์) ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ส่งผลให้พื้นที่รอบมหาวิทยาลัยมีการเติบโตเป็นอย่างมาก จากการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนคนหนึ่งกล่าวว่า

“...การเติบโตของชุมชน ขึ้นอยู่กับจำนวนนักศึกษา...” (อดีตเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560, สัมภาษณ์) หรือ “...ถ้าอยู่ในช่วงปิดเทอม ไม่มีนักศึกษา ก็ต้องปิดร้านอาหารแล้วก็กลับไปทำอาชีพเกษตรกร เมื่อเปิดเทอมจึงกลับมาค้าขายอีกครั้ง...” (เจ้าของร้านอาหาร, 2560, สัมภาษณ์)

2. ศิษย์เก่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งในช่วงปี พ.ศ. 2543 ถึงแม้จะไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ แต่การที่มีการจัดการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องตั้งแต่ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้เป็นอย่างมาก และบัณฑิตเหล่านี้ได้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มอาจารย์ เจ้าหน้าที่และระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง ทำให้บุคคลเหล่านี้ได้กลายมาเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยมีความน่าเชื่อถือ ก่อให้เกิดการยอมรับและส่งผลต่อการเข้ามศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดมากขึ้น (เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัย, 2560, และเจ้าของหอพักเอกชน ข้าราชการครูเกษียณ, 2559, สัมภาษณ์)

3. การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยได้ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมใน พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้มอบหมายภาระงานและงบประมาณลงมาเพื่อให้ท้องถิ่นจัดการตนเอง (โกวิท พวงงาม, 2550) มิติเหล่านี้ได้ส่งผลให้พื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดได้เข้าสู่ “การกลายเป็นเมือง” เพราะสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานได้เข้าสู่พื้นที่อย่างต่อเนื่อง ความเจริญที่เข้ามาทำให้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางและการจัดเก็บรายได้ของตนเองมากขึ้น

“...เทศบาลตำบลเกาะแก้ว มี 14 หมู่บ้าน งบติดตาม จำนวนประชากรที่อยู่อาศัย ประชากรแฝงไม่นับ ประชากรแฝงเหล่านี้ก็จะไปกระทบสาธารณสุขโรคต่าง ถนนหนทาง จราจร ถ้าประชากรแฝงย้ายมาก็กระทบชาวบ้าน รัฐบาลไม่คิดเรื่องประชากรแฝง งบประมาณของเทศบาลเกาะแก้ว ปี 2559 ได้ประมาณ 32 ล้านบาท ปี 2560 ได้ประมาณ 53 ล้านบาท ตัวเลขพวกนี้รวมหมด เบี้ยยังชีพคนพิการ อาหารกลางวัน นม งบโครงสร้างไม่ได้บวกมา

ให้) ภาพรวมทั้งประเทศได้ไม่เกิน 28 เปอร์เซ็นต์...” (รักษาการนายกเทศบาลตำบลเกาะแก้ว, 2559, สัมภาษณ์)

การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนเกื้อหนุนต่อความเจริญของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดทำให้พื้นที่ที่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญเป็นอย่างมากและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับมหาวิทยาลัยในการพัฒนาพื้นที่รอบข้าง (ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560) อาจกล่าวได้ว่า การกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนสนับสนุนให้ชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มีความเจริญเป็นอย่างมาก เพราะตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งสองภาคส่วนได้มีความร่วมมือระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่บริเวณด้านหน้าจะอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเกาะแก้วและบริเวณที่ตั้งด้านหลังของมหาวิทยาลัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลท่าม่วง เมื่อรัฐบาลส่งเสริมการกระจายอำนาจ ทำให้ชุมชนบริเวณรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดได้รับประโยชน์จากงบประมาณอย่างเต็มที่

4. ชุมชนเข้มแข็ง

ประชาชนในพื้นที่และผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น และเป็นผู้ที่มีการศึกษาตามภาคบังคับที่รัฐบาลจัดการให้ในอดีต ประกอบกับเป็นผู้ที่เคยทำอาชีพขายสินค้าเงินผ่อนที่ต้องเร่ขายไปยังพื้นที่ต่างๆ ทำให้มีประสบการณ์เพราะได้สัมผัสโลกที่ต่างออกไป และประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่เข้าใจว่าการมีมหาวิทยาลัยจะส่งผลดีต่อบุตรหลานและคนในชุมชน (อดีตผู้นำชุมชน ประชาญ์ชาวบ้าน, 2559)

5. กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่

กลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่เข้ามาสร้างความเจริญให้กับพื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยร้อยเอ็ด ถ้าเป็นกิจการหอพักจะประกอบด้วยกลุ่มทุนจากภายในและภายนอก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มครูเกษียณอายุราชการ (เจ้าของหอพัก, 2560, สัมภาษณ์) และกลุ่มเกษตรกรที่สะสมความมั่งคั่งจากการขายสินค้าเงินผ่อน เป็นต้น

ภาพที่ 8 ความเป็นเมืองของชุมชนที่ติดกับถนนใหญ่

6. กลุ่มผู้ย้ายถิ่น

กลุ่มผู้ย้ายถิ่นได้เริ่มเข้ามาในพื้นที่เพื่อประกอบอาชีพให้บริการแก่นักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัย และเมื่อจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นเดิมที่คนในพื้นที่ ได้ย้ายถิ่นไปในเมืองใหญ่ แต่เมื่อพบว่า บ้านเกิดของตนเองมีความเจริญขึ้นได้เริ่มทยอยกลับมาประกอบอาชีพในภูมิลำเนาของตนเองมากขึ้น บางส่วนกลับมาทำงานใกล้บ้านโดยมาเปิดร้านอาหาร หรือเป็นแม่บ้าน ทำหน้าที่เป็นหน่วยรักษาความปลอดภัยในมหาวิทยาลัย (เจ้าหน้าที่ขายของในร้านสะดวกซื้อแห่งหนึ่ง, 2560, สัมภาษณ์) การกลับมาของผู้คนเหล่านี้ ทำให้พื้นที่รอบข้างมีการเติบโตในด้านเศรษฐกิจและการบริโภค และเข้าสู่การทำงานภาคบริการ และกลุ่มผู้ย้ายถิ่นที่กลับเข้ามาในพื้นที่ได้กลายเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเติบโตให้กับท้องถิ่นเช่นกัน

7. แนวคิดของคนในพื้นที่

แนวคิดของผู้ร่วมก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

การก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดประสบความสำเร็จได้เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมของคนหลายภาคส่วน ทั้งจากนโยบายของรัฐบาล นักการเมืองในพื้นที่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในยุคก่อตั้ง ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และประชาชน ซึ่งในรายละเอียดที่จะนำเสนอในส่วนนี้ จะเน้นการศึกษาผู้นำชุมชนท้องถิ่นในลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการและประชาชนซึ่งมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

แนวคิดของผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการสถาบันอุดมศึกษา

การที่ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดมีความต้องการที่จะให้สถาบันอุดมศึกษามาตั้งในพื้นที่ของตนเองนั้น แนวความคิดนี้มีมาจากสาเหตุสำคัญอยู่ 2 ประการคือ 1) เป็นพื้นที่ของคนที่มีการศึกษาตั้งแต่ในอดีต 2) อาชีพขายสินค้าเงินผ่อนของคนในพื้นที่

1. พื้นที่ของคนที่มีการศึกษาตั้งแต่ในอดีต

คนในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว เป็นที่ตั้งของโรงเรียนระดับประถมศึกษาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2518 ซึ่งนั่นหมายความว่า ในอดีตพื้นที่แห่งนี้ ประชาชนจะได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นสูงสุดมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 (พระครูสัญญาบัตรวัดราชบุรุษชั้นเอก, 2560, สัมภาษณ์) การที่มีโรงเรียนระดับประถมศึกษามาตั้งในพื้นที่ทำให้อาชีพและบทบาทของคนในพื้นที่มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อรองรับการเกิดขึ้นของโรงเรียน เช่น กลุ่มข้าราชการครู ซึ่งในหัวข้อต่อไปจะอธิบายเพิ่มเติมในฐานะของกลุ่มคนได้รับการยอมรับและสามารถสร้างเครือข่ายการขายสินค้าเงินผ่อนในพื้นที่ได้

ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการและประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สามารถเข้าสู่อะไรก็ตามในระดับขั้นพื้นฐาน และได้ส่งบุตรหลานเข้าสู่อะไรก็ตามทั้งในอำเภอและพื้นที่ใกล้เคียง กลุ่มคนที่เป็นข้าราชการครูในพื้นที่คือกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญกับบุตรหลานเป็นอย่างมาก พบว่า กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย

ราชภัฏร้อยเอ็ดในยุคบุกเบิก ส่วนใหญ่มีบิดา มารดา หรือเครือญาติอยู่ในพื้นที่และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการครู (ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2560, สัมภาษณ์)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การที่พื้นที่แห่งนี้ เป็นพื้นที่ที่คนส่วนใหญ่ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา ทำให้เข้าใจว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลหลานของตนเอง เมื่อรัฐบาลมีนโยบายต้องการพื้นที่ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จึงทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีความเต็มใจให้ความร่วมมือในการจัดตั้งโครงการสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

2. อาชีพขายสินค้าเงินผ่อนของคนในพื้นที่

ในอดีตผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว และพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร มักจะประกอบอาชีพขายสินค้าเงินผ่อน การประกอบอาชีพนี้ ทำให้บุคคลคนนั้นได้มีโอกาสไปในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย เช่น ไปซื้อสินค้าที่กรุงเทพมหานครเพื่อนำมาขายในพื้นที่ต่างๆ ของอำเภอหรือจังหวัดรอบข้างที่ตนเองอาศัยอยู่ การเดินทางเพื่อไปซื้อสินค้ามักจะไปเกือบทุกเดือน

“... ขายของเข็น เช่นพวกเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนใหญ่นำไปขายนอกพื้นที่ ช่วงปี 2510 รุ่นพ่อ รุ่นแม่ ไปขายโดยใช้รถมอเตอร์ไซด์ รุ่นลูกขายโดยใช้ปิกอัพ อายุ 16 ปี “ไปนำพี่น้อง” แถบ พนมไพร เมืองสรวง จ.ตรังพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด ถ้าเป็นต่างจังหวัดก็จะเป็นที่อุปราชธานี อ.เขมราฐ นครพนม สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์...” (เจ้าของหอพักเอกชน, 2560, สัมภาษณ์)

การเดินทางไปขายสินค้าเงินผ่อนในพื้นที่ที่หลากหลายและต่อเนื่อง ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่รอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นกลุ่มคนที่เข้าถึงและสัมผัสกับความเป็นภาวะทันสมัยก่อนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ในพื้นที่ เป็นการ

เปิดโลกทัศน์และซึมซับเอาภาวะทันสมัยเข้ามาในชีวิต เห็นความแตกต่างระหว่างความเจริญ คือพื้นที่ที่กรุงเทพฯที่ตนเองได้ไปซื้อสินค้า และเมื่อกลับมาในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่อาจเห็นความไม่ทันสมัยปรากฏอยู่ทั่วไป และหน่วยงานได้ลงมาในพื้นที่เพื่อแสวงหาที่ดินเพื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด คนกลุ่มนี้จึงตอบรับและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ประกอบกับผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งประชาชนในขณะนั้นที่ให้การสนับสนุนก่อตั้ง ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพขายสินค้าเงินผ่อนในอดีตสามารถสะสมเงินทุนเพื่อซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้เป็นจำนวนมาก และเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ อย่างเช่นในกรณีที่ต้องเข้าไปอธิบายให้ประชาชนบางส่วนได้เข้าใจว่า การก่อตั้งมหาวิทยาลัยจะส่งผลดีอย่างไรต่อคนในพื้นที่ ทำให้ประชาชนยอมรับการเข้ามาของโครงการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

แนวคิดและทัศนะของชาวบ้านที่ตอบรับโครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด สาเหตุสำคัญมาจากประสบการณ์ที่เคยเดินทางออกนอกพื้นที่ ได้พบกับความเจริญที่หลากหลาย และเมื่อกลับมาในพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท ทำให้เกิดแรงขับที่สำคัญในการสนับสนุนการก่อตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ดเพื่อให้บุตรหลานได้มีสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

ตารางที่ 1 สรุปผลสะท้อนของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

พ.ศ.	นโยบาย/เหตุการณ์	ผลสะท้อนของนโยบาย/เหตุการณ์
ก่อนปี พ.ศ. 2540	อุดมการณ์ของผู้นำท้องถิ่น/ ผู้บริหารผู้ร่วมก่อตั้ง	ผู้นำท้องถิ่น เป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาในอดีตและประกอบอาชีพขายของเงินผ่อน มีประสบการณ์ในการเดินทางไปยังพื้นที่ต่างๆ รับรู้ความทันสมัย ต้องการให้พื้นที่ตนมีสถาบันอุดมศึกษา เพื่อลูกหลานจะได้เข้าศึกษาต่อ/ ผู้บริหารผู้ร่วมก่อตั้งมหาวิทยาลัย มีความเป็น

พ.ศ.	นโยบาย/เหตุการณ์	ผลสะท้อนของนโยบาย/เหตุการณ์
		ผูกพันกับพื้นที่
2540	รัฐบาลให้งบประมาณ 3 ล้าน บาท เพื่อจัดทำ Master plan	เพื่อว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญมาทำการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่
2542-2545	โครงการเริ่มจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด	นักศึกษาเริ่มต้นที่ 100 คน นักศึกษารุ่นแรกต้องไปอยู่กับชาวบ้าน บางส่วนอยู่ในรูปแบบของ “Home stay” นักศึกษากลุ่มนี้ มีความผูกพันกับชาวบ้าน
2540-2544	นโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษา	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กำหนดการพัฒนาคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
2540-2544	เกิดการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ มีภาระงานและงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม	อปท. มีส่วนทำให้ชุมชนรอบข้างมีความเจริญ โดย เฉพาะ ด้าน ระบบสาธารณสุขปโภคนักการเมืองท้องถิ่นเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
2545	ได้ รั บ ก าร จั ด ส ร ร บ งบประมาณที่มากขึ้น สร้างอาคารเรียน 7 ชั้น	คณาจารย์และนักศึกษามีจำนวนน้อย

พ.ศ.	นโยบาย/เหตุการณ์	ผลสะท้อนของนโยบาย/เหตุการณ์
2547	ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร 50-60 ล้านบาท
2547-2550	จำนวนบุคลากรและนักศึกษาที่มีจำนวนน้อย	นักศึกษามีจำนวนน้อย
2553-2555	เศรษฐกิจประเทศเริ่มฟื้นตัวจากเศรษฐกิจตกต่ำในปี 2540/ส่งเสริมอาจารย์ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกมากขึ้น	ผู้คนเริ่มมาลงทุนในพื้นที่เพิ่มขึ้น/เศรษฐกิจในพื้นที่เติบโตเป็นอย่างมาก
2554-2555	ผู้บริหารฝ่ายแผนได้ขออัตรากำลังและเจ้าหน้าที่เพิ่ม/ เปิดคณะพยาบาล	ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น สามารถเปิดรับสมัครอาจารย์ได้มากขึ้น ส่งผลต่อการเปิดรับนักศึกษาได้เพิ่มขึ้น
2560-ปัจจุบัน	ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏใหม่/นโยบายของรัฐบาลด้านการวิจัย	งบประมาณด้านการวิจัยได้รับการจัดสรรมากขึ้น มีการนำไปใช้ประโยชน์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น
2542-ปัจจุบัน	คุณภาพของศิษย์เก่า	เป็นกำลังสำคัญในการสร้างชื่อเสียง และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานตามลำดับ
2553-ปัจจุบัน	กลุ่มทุนและนอกพื้นที่	มีการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และด้านบริการต่างๆ

สรุปผลและอภิปราย

เงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประกอบด้วยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ชุมชนเข้มแข็ง ศิษย์เก่า การกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มทุนภายในและกลุ่มทุนภายนอกพื้นที่ กลุ่มผู้ย้ายถิ่น แนวคิดของคนในพื้นที่ ทั้งนี้พบว่า บทความนี้ มีความสอดคล้องกับงานของ Thongyou, Sosamphanh, Phongsiri, Chamaratna, (2013) ที่กล่าวว่า “ความเป็นเมือง” หมายถึง การที่มีผู้อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ได้ส่งผลต่อการเติบโตที่รวดเร็วทำให้เกิดผลกระทบในทุกๆ ด้าน ทำให้เศรษฐกิจสังคมชนบทและเมืองมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก สืบเนื่องจากผลการวิจัยที่ได้เสนอไปข้างต้น พบว่า เงื่อนไขภายในในกลุ่มคนที่มีความผูกพันในพื้นที่และการที่มีผู้คนหลากหลายที่เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองในพื้นที่ชนบทแห่งนี้ นั่นก็คือ การก่อตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ได้รับงบประมาณที่เข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งกลุ่มคนที่ร่วมก่อตั้งโดยเฉพาะผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่เป็นคนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ต่างมีความคิดเห็นที่ตรงกันในการร่วมมือ เพื่อให้โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยประสบผลสำเร็จ ประกอบกับช่วงเวลาที่มาวิทยาลัยเริ่มก่อตั้งได้เกิดการกระจายอำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำให้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณผ่าน อปท.ก่อให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นจำนวนมากในชุมชน มีไฟฟ้า น้ำประปา ตลาดที่ได้สุขลักษณะ ถนนที่ได้มาตรฐาน เหล่านี้เป็นต้น เมื่อมหาวิทยาลัยก่อตั้งสำเร็จมีแรงขับที่หลากหลายได้เข้ามาหนุนและส่งเสริม โดยเฉพาะจากศิษย์เก่า กลุ่มทุนทั้งภายในและภายนอก กลุ่มผู้ย้ายถิ่น และแนวคิดของคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเงื่อนไขภายในที่ก่อให้เกิดการกลายเป็นเมืองของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย รูปแบบการปรับตัวของชุมชนรอบข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดจากผลกระทบของความเป็นเมือง (The Pattern of the Adjustment of the Communities in the Vicinity of Roi-Et Rajabhat University Influenced by Urbanization) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยประจำปี พ.ศ. 2560 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2550). *ความรู้เรื่องประชากรและชุมชนเมือง*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม (2558), จาก <http://www.dpt.go.th/ITCitdb/txt/pop/urban4.htm>
- โกวิท พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ประภัสสร เทพชาตรี. (2555). *ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมาธรรม.
- วิติยา ปิตตังนาโพธิ์. (2555). *โครงการผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองมหาวิทยาลัยต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุมชนโดยรอบ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2558, จาก http://stdb.most.go.th/research_detail.aspx?ResearchId=25570

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2008). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2558, จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=90>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป). สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2561, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5806
- JDC International. (2540). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ การจัดทำผังแม่บททางกายภาพ โครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด ณ บริเวณทุ่งปะ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ: Nond-Trungjai Architects , Planners Co., Ltd.
- Kritsada Phatchaney, Thanapauge Chamaratana. (2016). Vulnerability: Urbanization Impact of Labor Households in Khon Kaen Peri – Urban. *Proceedings of 12th International Conference on Humanities & Social Sciences 2016 (IC-HUSO 2016)*. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand
- The Asian Cities Climate Change Resilience Network (ACCCRN). (2016). Urbanizing Thailand Implication for climate vulnerability assessments. International Institute for environment and development (IIED). Thongyou, Sosamphanh, Phongsiri, Chamaratna, (2013). *Impacts of urbanization on hinterlands and local response in the Mekong region: a case study of Khon Kaen, Thailand and Vang Vieng, Lao PDR*. Khon Kaen, Center for research on plurality in Mekong region, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.

บุคลากรกรม

เจ้าหน้าที่ระดับสูงฝ่ายแผนงานและนโยบาย. (วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559).
[บทสัมภาษณ์].

เจ้าของร้านอาหารตามสั่ง. (วันที่ 14 มกราคม 2560). [บทสัมภาษณ์].

เจ้าของหอพักเอกชนอดีตผู้นำชุมชน. (วันที่ 14 มกราคม 2560). [บทสัมภาษณ์].

เจ้าของหอพักเอกชน ข้าราชการครูเกษียณ. (วันที่ 26 พฤศจิกายน 2560).
[บทสัมภาษณ์].

นายกเทศบาลตำบลท่าม่วง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. (วันที่ 20 มิถุนายน 2560).
[บทสัมภาษณ์].

ผู้บริหารระดับสูงมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. (วันที่ 14 มกราคม 2560).
[บทสัมภาษณ์].

พนักงานขายในร้านค้าของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560).
[บทสัมภาษณ์].

พนักงานดูแลความสะอาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560). [บทสัมภาษณ์].

พระครูสัญญาบัตรวัดราชภูริชั้นเอก. (วันที่ 10 มกราคม 2560). [บทสัมภาษณ์].

รักษาการนายกเทศบาลตำบล. (วันที่ 29 พฤศจิกายน 2559). [บทสัมภาษณ์].

อดีตผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้สนับสนุนการก่อตั้งมหาวิทยาลัย.
(วันที่ 20 พฤศจิกายน 2559). [บทสัมภาษณ์].

อดีตผู้นำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าของตลาดสด. (วันที่ 8 มกราคม 2560).
[บทสัมภาษณ์].